

INFLACJA A POLITYKA

Paweł PIĄTKOWSKI*

1. Wstęp

Zjawisko obniżania się wartości pieniądza pojawiło się w gospodarce wraz z powstaniem instytucji pieniądza. Było ono powszechne zarówno w okresie funkcjonowania jego pełnowartościowej formy, jak też obecnie – w dobie postaci symbolicznej. Już w okresie funkcjonowania pieniądza kruszcowego wśród wielu przyczyn inflacji szczególnie wyraźny był wpływ decyzji o charakterze politycznym na obniżanie wartości pieniądza. Również w chwili obecnej jest to jeden z podstawowych czynników decydujących o poziomie inflacji. Celem niniejszego referatu jest przedstawienie wybranych aspektów wpływu decyzji o charakterze politycznym na wielkości ekonomiczne na przykładzie inflacji. Pierwszy rozdział poświęcony jest przedstawieniu pojęcia oraz przyczyn zjawisk inflacyjnych. Drugi rozdział przedstawia wpływ parametrów ekonomicznych charakteryzujących system gospodarczy na wysokość poziomu inflacji. Trzeci rozdział ukazuje wpływ polityki i decyzji nie uwzględniających kryteriów ekonomicznych na wielkości determinujące poziom inflacji, a poprzez to na poziom inflacji. Ten rozdział będzie również poświęcony przedstawieniu znaczenia istnienia banku centralnego jako niezależnej, apolitycznej instytucji, której celem działania będzie kontrola wartości pieniądza.

2. Pojęcie zjawisk inflacyjnych i ich geneza

Pierwszym krokiem w określeniu wpływu czynników politycznych na zjawisko inflacji jest przedstawienie jej pojęcia. Najczęściej przyjmowana w literaturze definicja określa mianem inflacji stały wzrost przeciętnego poziomu cen towarów i usług konsumpcyjnych w gospodarce. Szczególnie istotne znaczenie mają tu dwa elementy. Po pierwsze, jest to wzrost przeciętnego poziomu cen, czyli konstrukcji teoretycznej odwzorowującej w określony sposób strukturę cen towarów i usług konsumpcyjnych w gospodarce. Dlatego też nie rozpatruje się wzrostu wszystkich cen, lecz pewnego średniego poziomu dla całej gospodarki. Jako narzędzie służące do pomiaru ich służy koszyk dóbr i usług konsumpcyjnych nabywanych przez przeciętną rodzinę w okresie np. miesiąca. Zmiany w wartości tego koszyka wyrażają wzrost przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Po drugie, pod pojęciem inflacji rozumiany jest stały wzrost przeciętnego poziomu cen utrzymujący się w gospodarce. Nie jest infla-

* mgr Paweł Piątkowski, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny

cją jednorazowy przypadek wzrostu poziomu cen. Dlatego też rozpatrywanym zjawiskiem będzie proces obserwowany w średnim i długim okresie. W literaturze spotykana jest również inna miara poziomu inflacji. Stosunek nominalnego PKB w stosunku do realnego PKB w danym roku także określa zmianę zagregowanego poziomu cen w gospodarce. Wielkość ta to tzw. deflator PKB.

W teorii ekonomii ukształtowały się dwa stanowiska co do przyczyn zjawisk inflacyjnych. Monetaryści udowadniają na podstawie równania Fischera, iż inflacja ma źródła w zjawiskach pieniężnych. Przy przyjęciu założeń, iż w krótkim okresie wielkość produktu narodowego oraz szybkość obiegu pieniądza jest wielkością stałą, wówczas wzrost masy pieniądza w obiegu spowoduje wzrost przeciętnego poziomu cen. W związku z tym utrzymywanie się w gospodarce stałego wzrostu podaży pieniądza przekraczającego tempo wzrostu produkcji spowoduje w długim okresie stały wzrost przeciętnego poziomu cen. Inflacja ma więc swoje źródła we wzroście podaży pieniądza w gospodarce. Stanowisko to przeważa obecnie wśród poglądów na temat źródeł inflacji. Dowodzą tego przykłady krajów, które przeszły przez okres wysokiej inflacji. W każdym z nich występowała wysoka stopa wzrostu podaży pieniądza [7, s. 424-426].

Teoria keynesowska inaczej interpretowała skutki wzrostu podaży pieniądza w gospodarce. Przede wszystkim dowodziła, że pozwoli on na wzrost popytu globalnego. Prowadzi to do zwiększenia stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnych w gospodarce, a poprzez to do wzrostu PKB, a nie zjawisk inflacyjnych. Szczególną rolę przypisywano tu państwu jako czynnikowi generującemu nowy popyt w gospodarce poprzez prace interwencyjne i inne działania. Należy jednak zauważyć, iż nieinflacyjny wzrost podaży pieniądza w gospodarce jest zjawiskiem możliwym w szczególnych warunkach. Przede wszystkim Keynes podkreślał jako warunek skuteczności tego typu działań istnienie niewykorzystanych zdolności produkcyjnych w gospodarce. Ponadto zaleca angażowanie się państwa w sferę nieprodukcyjną: przede wszystkim w inwestycje infrastrukturalne, które nie zwiększają bezpośrednio zdolności produkcyjnych, ale poprzez efekty zewnętrzne oddziałują na warunki prowadzenia działalności przez inne podmioty gospodarcze. Ponadto teorie neokeynesistów nie proponują jako formę finansowania długu publicznego zwiększania kreacji pieniądza, lecz zakładają wykorzystanie emisji obligacji [9, s. 145-148]. Dlatego też teoria ta nie zaprzecza poglądom na temat inflacji i jej źródeł zawartym w teoriach klasyków i monetarystów.

Inflacja nie jest zjawiskiem jednorodnym pod względem przyczyn. Wyróżnia się dwa rodzaje inflacji: kosztową i popytową. Inflacja kosztowa powodowana jest przez nacisk na zwiększenie poziomu kosztów bez jednoczesnego wzrostu wydajności. Powoduje to wzrost poziomu cen w gospodarce. Przenosi się on na presję związków zawodowych na podwyższanie wynagrodzeń. To z kolei przenosi się na dalszy wzrost poziomu cen w gospodarce. Inflacja kosztowa jest więc zjawiskiem pieniężnym. Drugim rodzajem inflacji występującym w gospodarce

jest inflacja popytowa. Jednak jej przyczyną jest pojawienie się w gospodarce dodatkowego popytu ciągnącego krzywą popytu globalnego w prawo. W sytuacji pełnego wykorzystania zdolności produkcyjnych powoduje to przeniesienie się krzywej podaży globalnej w górę. Spowoduje to wzrost poziomu cen przy nie zmienionej wielkości produktu w gospodarce. Utrzymywanie się tego stanu doprowadza do zjawiska inflacji.

Podsumowaniem rozważań na temat inflacji jest stwierdzenie Milтона Friedmana mówiące, że „inflacja jest zawsze i wszędzie zjawiskiem pieniężnym”. Przykłady państw, które zetknęły się ze zjawiskiem wysokiej inflacji pokazują, że w każdym z nich poprzedzał je wysoki wzrost podaży pieniądza w gospodarce, co jest zgodne z poglądami zarówno ekonomistów neoklasycznych, jak też z nurtu neokeynesowskiego [5, s. 842]. W związku z tym w następnym rozdziale poszukiwane będą czynniki wzrostu podaży pieniądza w gospodarce, jako czynnika prowadzącego do wzrostu inflacji.

3. Źródła zjawisk inflacyjnych w gospodarce

Teoria ekonomiczna Keynesa wprowadziła do praktyki polityki fiskalnej deficyt budżetowy jako nowe jej narzędzie. Uznawana dotychczas jako warunek równowaga budżetu została zawieszona. Przejściowe występowanie nierównowagi finansów publicznych ma na celu zwiększenie popytu globalnego. Dzięki temu możliwe jest zdynamizowanie wzrostu gospodarczego. Dług publiczny powstający w wyniku tych działań powinien zostać spłacony z nadwyżek pojawiających się w budżecie w okresie dobrej koniunktury. Zjawisko deficytu budżetowego wpisało się na trwałe w praktykę polityki budżetowej. Doświadczenia krajów o rozwiniętej gospodarce rynkowej pokazały jednak, iż dług publiczny stał się zjawiskiem trwałym, występującym zarówno w okresie dekoniunktury gospodarczej, jak też ożywienia. Powoduje to narastanie długu publicznego. Konieczność finansowania jego obsługi zwiększy obciążenia budżetów, a tym samym utrwala zjawisko deficytu.

Deficyt budżetowy ma zróżnicowany wpływ na podaż pieniądza w gospodarce. W zależności od przyjętych sposobów finansowania długu może pozostać neutralny dla podaży pieniądza lub też spowodować jej wzrost. Pierwszym ze sposobów finansowania niedoborów budżetu jest emisja obligacji skierowanych do krajowych osób fizycznych i prawnych. Pozyskane w ten sposób środki nie zwiększają podaży pieniądza, gdyż angażują środki z rynku pieniężnego nie wprowadzając na niego nowych środków. Negatywnym oddziaływaniem na gospodarkę może być zwiększenie rynkowych stóp procentowych wskutek wypierania przedsiębiorców z rynku przez budżet państwa jako bardziej wiarygodny podmiot. Obligacje są najczęściej stosowanym współcześnie instrumentem finansowania niedoborów budżetu państwa. Jego zastosowanie jest jednak limitowane przez popyt na rynku krajowym. Tym samym zależy on od ilości wolnych środków pieniężnych występujących w gospodarce, czyli pośrednio od skłonności do oszczędzania społeczeństwa oraz konkurencyjności innych

form lokowania środków. Podobne oddziaływanie na gospodarkę ma finansowanie długu publicznego poprzez zaciąganie kredytów w bankach komercyjnych. Nie powoduje to zwiększenia podaży pieniądza, lecz jednocześnie ogranicza dostępność kredytów dla przedsiębiorców oraz zwiększa stopę oprocentowania na rynku. Wzrost stopy procentowej skutkuje spadkiem aktywności gospodarczej, dochodów budżetu, a tym samym pogłębianiem się deficytu budżetowego. Instrument ten ma ograniczone zastosowanie ze względu na wysoki koszt zaciągania kredytów bankowych, konieczność regularnej ratalnej spłaty kredytu oraz rosnącego wraz ze wzrostem zadłużenia państwa kosztem jego obsługi. Ponadto wiąże się z koniecznością przejścia przez długie procedury, a zaangażowanie poszczególnych banków w kredytowanie pojedynczego kredytobiorcy jest limitowane przez przepisy prawa [6, s. 174-178].

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku finansowania długu publicznego poprzez emisję obligacji skierowaną do odbiorców zagranicznych. Wówczas na krajowy rynek pieniężny wpływają dodatkowe środki, co zwiększa podaż pieniądza. Oparcie finansowania na tym narzędziu doprowadza zwykle do pojawienia się zjawiska inflacji w gospodarce. Innym stosowanym środkiem sfinansowania niedoborów budżetu państwa jest zaciąganie kredytów zagranicznych. Zastosowanie tego środka nie jest trudne ze względu na wielokrotnie polityczny charakter decyzji o przyznaniu kredytu oraz rozwój globalnego rynku finansowego. Napływ środków z kredytów na rynek pieniężny powoduje wzrost podaży pieniądza w gospodarce, co prowadzi do pojawienia się zjawisk inflacyjnych [5, s. 830].

Szczególną grupą narzędzi służących do sfinansowania deficytu budżetowego jest wykorzystywanie banku centralnego: jego zasobów i kompetencji. Środki pieniężne tam zgromadzone stanowią łatwe źródło zdobycia potrzebnych pieniędzy. Wykorzystanie ich wbrew przeznaczeniu powoduje wzrost podaży pieniądza i niweczy działania banku centralnego, mające na celu właściwe kształtowanie wielkości podaży pieniądza. Najbardziej oczywistym narzędziem prowadzącym do wybuchu inflacji jest użycie emisji pieniądza bez pokrycia do sfinansowania deficytów budżetu państwa. Prosta zależność wynikająca z równania Fischera pokazuje, że spowodowany w ten sposób wzrost podaży pieniądza w gospodarce spowoduje wzrost poziomu cen. Przykłady z praktyki życia gospodarczego pokazują, że stałe uciekanie się rządów do korzystania z narzędzi tej grupy skutkuje niemal automatycznym pojawieniem się w gospodarce silnych zjawisk inflacyjnych.

Nie tylko deficyt budżetowy może skutkować pojawieniem się w gospodarce tendencji inflacyjnych. Zmiany w poziomie kursu walutowego powodują wzrost poziomu cen w gospodarce. Poprzez wzrost cen towarów importowanych oraz sprowadzanych środków produkcji wzrasta zagregowany poziom cen w gospodarce. Przyczynia się to do pojawienia się w gospodarce tendencji inflacyjnych. Częste stosowanie sterowania kursem walutowym jest jednym z czynników wpływających na wzrost inflacji w gospodarce. Napływ kapitału

spekulacyjnego z zagranicy do gospodarki to kolejny czynnik zwiększający podaż pieniądza w gospodarce. Sprzyja mu duża podaż skarbowych papierów wartościowych o wysokim oprocentowaniu, wynikająca ze znacznych potrzeb pożyczkowych rządu. Bank centralny gwarantując wewnętrzną wymienialność złotego musi wymieniać napływające waluty obce na złote zwiększając w ten sposób podaż pieniądza na rynku. Regulacje kursu walutowego nie zawsze są w stanie zniwelować wzrostu podaży pieniądza związanego z wysoką konkurencyjnością papierów skarbowych [4, s. 80-81].

4. Kształt systemu politycznego a zjawisko inflacji

Oddziaływanie decyzji władz państwowych na poziom podaży pieniądza w gospodarce powoduje, że pojawiły się w systemach prawnych zabezpieczenia przed możliwością dowolnego wpływania na poziom inflacji przez władze, które nie są odpowiedzialne za jej poziom.

Zjawisko deficytu budżetowego na trwałe wpisało się do praktyki polityki budżetowej większości państw. W zależności od jego wysokości przyjmowane są różne strategie jego pokrywania, w zróżnicowany sposób oddziałujące na podaż pieniądza w gospodarce. Podstawowym działaniem mogącym ograniczyć inflacyjne oddziaływanie deficytu jest stworzenie prawnych rozwiązań niedopuszczających do jego nadmiernej wysokości. Przykładem tego typu rozwiązań stanowią zapisy ustawowe (lub nawet konstytucyjne) wprowadzające górną granicę dopuszczalnego zadłużenia państwa. W przypadku jej przekroczenia wprowadzane są przepisy zmuszające rząd do podjęcia działań zmierzających do zmniejszenia poziomu zadłużenia państwa. Przykłady zastosowania tego typu środków znane są w historii rozwoju gospodarki rynkowej. Przykładem podjęcia tego typu działań są tzw. „ustawy GRH” uchwalone w USA w celu przejścia przez parlament czasowej kontroli nad budżetem w celu zrównoważenia narastającego deficytu budżetowego [6, s. 160]. Specyficzną formą ograniczania deficytu budżetowego są regulacje państw wchodzących w skład Europejskiej Unii Walutowej i Gospodarczej. Na podstawie traktatu z Maastricht deficyt budżetowy państw członkowskich nie może przekroczyć 3% PKB, a poziom długu publicznego nie może przekroczyć 60% PKB. Złamanie tych wymogów wiąże się z karami nakładanymi na kraje przez Komisję Europejską. Przepisy te mają na celu ograniczenie inflacyjnego oddziaływania deficytu budżetowego, a tym samym ochronę wartości wspólnej waluty [8, s. 83-85]. W przypadku braku tego typu środków decyzje polityczne mogą prowadzić do stałego i wysokiego deficytu budżetowego, a tym samym do narastającego lawinowo długu publicznego w imię realizacji celów politycznych. Wpadnięcie w pułapkę zadłużenia powoduje, że finansowanie deficytu budżetowego staje się coraz trudniejsze. Wówczas rządy decydują się na skrajne rozwiązania, takie jak zaciąganie zagranicznych pożyczek, emisja zagranicznych obligacji, zaciąganie kredytów w banku centralnym oraz emisja pieniądza bez pokrycia. Rozwiązania te stosunkowo proste w realizacji oraz przynoszące szybkie doraźne korzyści powodują negatywne skutki, które w wyniku opóźnień w transmisji impulsów

pieniężnych uwidaczniają się w następnych okresach. Pierwszym z negatywnych skutków jest wzrost podaży pieniądza i towarzysząca temu inflacja. Kolejnym spadek wiarygodności kraju, wzrost kosztów obsługi długu publicznego oraz idące za tym narastanie długu. Zjawiska te bardzo szybko powodują negatywne skutki dla całej gospodarki, prowadząc w skrajnych przypadkach do niewypłacalności państwa. Dlatego też w systemach prawnych wielu państw zapisywane są regulacje zabezpieczające. Podstawowym jest zakaz emisji pieniądza bez pokrycia na zlecenie rządu. Zwiększaniu podaży pieniądza zapobiega też zakaz zaciągania kredytów w banku centralnym przez rząd. Skuteczność tych regulacji wzmacnia wprowadzenie niezależności banku centralnego od rządu.

Istotnym uwarunkowaniem wysokości podaży pieniądza w gospodarce jest stopień niezależności banku centralnego. Będąc instytucją powołaną w celu emisji pieniądza, nadzoru nad systemem bankowym oraz kontroli wartości pieniądza w znacznej mierze oddziałuje on na poziom inflacji. W krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej toczyła się dyskusja na temat umiejscowienia odpowiedzialności za prowadzenie polityki pieniężnej. W różny sposób poszczególne państwa rozdzielają zakres kompetencji między rząd oraz bank centralny. Przykładami krajów o zwierzchności rządu w prowadzeniu polityki monetarnej były do niedawna Francja, Włochy i Belgia. W większości przypadków polityka pieniężna jest jednak domeną banku centralnego. W zależności od przyjętych rozwiązań jest on instytucją w różnym stopniu zależną od innych organów władzy w państwie. Dlatego też pojawia się dyskusja na temat optymalnego stopnia niezależności banku centralnego w prowadzeniu polityki pieniężnej. Dyskusja ta ma istotne znaczenie dla stabilności poziomu cen w gospodarce. Toczy się ona wokół kilku wątków.

Po pierwsze, dotyczy ona zakresu odpowiedzialności banku centralnego. Precyzyjne określenie celów, którymi powinien kierować się bank centralny, jest stosowane w większości krajów o rozwiniętej gospodarce rynkowej. Cele te przyjmują postać wyznaczenia odpowiedzialności banku centralnego za wielkości ekonomiczne, takie jak wysokość inflacji, stabilność kursu walutowego oraz poziom wzrostu gospodarczego. Jest to istotne z punktu widzenia dyskusji w państwie nad oceną działalności banku centralnego oraz poszukiwaniem odpowiedzialnych za niepowodzenia w polityce gospodarczej. Jednocześnie należy zauważyć, iż przypisanie bankowi centralnemu kilku celów jednocześnie, często konkurencyjnych ze sobą powoduje, że na pewnym etapie pojawia się konieczność dokonania wyboru między nimi. Ponadto cele te mogą zostać określone w formie ogólnych stwierdzeń, jak też precyzyjnie określonego poziomu wskaźników ekonomicznych. Pierwsze z tych rozwiązań daje większą elastyczność i umożliwia dostosowywanie polityki do bieżącej sytuacji gospodarczej. Jest jednak narażone na większy wpływ uznaniowych decyzji politycznych nie respektujących zasad racjonalności gospodarowania. Możemy je obserwować np. w Szwajcarii i USA. Drugie z rozwiązań zapewnia łatwiejszą kontrolę nad ban-

kiem centralnym oraz większą przewidywalność jego posunięć. Nie sprawdza się jednak w okresach pojawiania się sytuacji kryzysowych i nietypowych w gospodarce. Przykład takiego rozwiązania to np. Nowa Zelandia. Rozwiązaniem tych sprzeczności, często spotykanym we współczesnych systemach gospodarczych, jest obowiązek wymiernego i precyzyjnego określenia celów prowadzonej przez bank centralny działalności w formie przedstawianych do zatwierdzenia przez inne organa władzy (np. parlament) założeń prowadzonej polityki. Pozwala to zarówno na kontrolę nad działalnością banku centralnego, przewidywalność jego posunięć, jak też na elastyczność w jego działalności. Przykładami rozwiązań tego typu są Polska, USA i Szwajcaria [1]. Brak określenia zakresu odpowiedzialności banku centralnego powoduje, że pojawiają się trudności z wyegzekwowaniem realizacji jego zadań oraz występuje mniejsza determinacja w ich realizacji.

Po drugie, dyskusja nad niezależnością banku centralnego dotyczy zakresu jego niezależności. Przede wszystkim umieszczenie banku centralnego w strukturach rządu lub powiązanie go organizacyjnie z administracją rządową skutkuje trudnościami z realizowaniem tej niezależności. Dlatego też pierwszym z przejawów niezależności banku centralnego jest organizacyjne wyodrębnienie go. Wszelka zależność od rządu powoduje, że ma on możliwość wpływania na decyzje banku. Banki w większości krajów są instytucjami samodzielnymi wchodzącymi w skład struktury systemu bankowego. Kolejnym przejawem niezależności banków centralnych jest ich samowystarczalność finansowa. Zagrożeniem dla skuteczności ich działań jest niedostateczny zasób środków, w które zostają one wyposażone. Zastosowanie uzależnienia banku centralnego od corocznych decyzji Ministra Finansów odnośnie wysokości przyznanych na działalność środków powoduje, że Minister może wymuszać na banku działania korzystne dla jego działalności pod groźbą ograniczenia przyznawanych środków. Realizacją tego aspektu niezależności w przypadku powstania Europejskiego Banku Centralnego było wyposażenie go w kapitał początkowy w wysokości 5 mld euro oraz początkowych rezerw walutowych w wysokości 50 mld euro [8, s. 90-92]. Trzeci wymiar niezależności banków centralnych to niezależność personalna. Określa się ją poprzez kilka czynników. Przede wszystkim długość kadencji prezesa banku oraz ewentualnie jego władz. Z praktyki prowadzenia polityki pieniężnej wynika, iż im dłuższa kadencja tym większa niezależność władz banku od bieżących walk politycznych. Ponadto możliwość ponownego ubiegania się o wybór na stanowisko prezesa powoduje, że decyzje mogą w pewnym momencie podlegać wpływom organów podejmujących decyzje o wyborze. Dlatego też brak możliwości ponownego wyboru skutkuje lepszym zabezpieczeniem polityki monetarnej od bieżącej polityki gospodarczej. Brak możliwości odwoływania członków władz banku centralnego w trakcie trwania ich kadencji jest rozwiązaniem stosowanym w celu uniezależnienia ich od rozgrywek politycznych i zabezpieczenia przed politycznym szantażem. Niektóre kraje zostawiają sobie możliwość odwołania prezesa banku

centralnego w szczególnie uzasadnionych przypadkach. O wysokim stopniu niezależności banków centralnych w tych krajach może jednak świadczyć nie stosowanie tych uprawnień (o ile nie zaszły szczególnie oczywiste sytuacje). Ostatnim aspektem niezależności banków centralnych jest ich samodzielność w podejmowaniu decyzji. Możliwość swobodnego wyboru narzędzi realizacji założeń jest szczególnie istotnym elementem skutecznego prowadzenia polityki oraz możliwości rozliczania banku centralnego z realizacji założeń polityki [3, s. 6]. Ponadto ostateczność tych decyzji jest z jednej strony gwarancją niezależności banku. Z drugiej jednak, niektóre państwa zachowują dla siebie możliwość anulowania szczególnie rażących błędów. Istotą sensowności tego rozwiązania jest stosowanie go w naprawdę wyjątkowych przypadkach. Przykładem takiego rozwiązania jest System Rezerwy Federalnej USA. Wprawdzie decyzje władz FED mogą zostać uchylone przez Kongres, ale z tej możliwości jeszcze nie korzystano.

Po trzecie, dyskusja wokół niezależności banku centralnego koncentruje się na zgodności niezależności banku centralnego z założeniami państwa demokratycznego. Niezależność instytucji jaką jest bank centralny nie powinna oznaczać pozostawiania poza demokratyczną kontrolą społeczeństwa. W zasadzie wszystkie banki centralne są kierowane przez osoby wybrane na to stanowisko przez organy pochodzące z wyborów powszechnych. Dlatego też wybór władz banku centralnego jest pośrednio wyborem społeczeństwa. Ponadto ustalenie celów działania banku centralnego powinno również być dokonane z uwzględnieniem zasad demokracji. Pierwszą z form zachowania demokracji jest ustalenie tych celów w ustawie określającej ustrój banku centralnego lub wręcz w konstytucji. Drugim sposobem jest przedstawianie założeń polityki monetarnej do zatwierdzenia przez inny organ przedstawicielski (np. parlament). Kolejną formą zabezpieczania przestrzegania zasad demokratycznych przez bank centralny jest przewidzenie w systemie możliwości odwołania władz banku w przypadku rażącego naruszenia zasad prowadzenia polityki pieniężnej lub złamania prawa. To rozwiązanie może jednak szkodzić skuteczności działania banku centralnego, kiedy jest nadużywane. Niezależność nie oznacza więc pozostawiania poza kontrolą społeczeństwa, lecz możliwość niezależnego realizowania określonych przez społeczeństwo celów, mimo nacisków polityków, bieżących rozgrywek politycznych oraz decyzji nie uwzględniających długofalowych celów gospodarczych [2, s. 92-95].

Kolejnym miejscem, w którym polityczne decyzje mogą wpłynąć na wzrost podaży pieniądza jest sfera polityki kursowej. W przypadku polityki kursu stałego lub stopniowo dewaluowanego istnieje pokusa sterowania kursem walutowym w celu realizacji bieżących celów politycznych. Niestabilność i nieprzewidywalność kursu może doprowadzić do ustalenia kursu na nierealnym poziomie, co przyczyni się do wzrostu podaży pieniądza w gospodarce. Ponadto dewaluacja prowadzi do wzrostu poziomu cen towarów importowanych, a tym samym do wzrostu zagregowanego poziomu cen towarów w gospo-

darce. Częste uciekanie się do tego typu narzędzi powoduje pojawienie się tendencji inflacyjnych w gospodarce. Zabezpieczeniem przed wpływem bieżącej i krótkookresowej polityki na kurs walutowy jest powierzenie kontroli nad nim bankowi centralnemu. Ponadto ustalenie przejrzystych reguł polityki kursowej zapewnia ograniczenie uznaniowości. Istotnym elementem zapewniającym dostosowywanie się kursu walutowego do faktycznej wartości pieniądza krajowego wobec walut obcych jest wprowadzenie systemu kursu płynnego. Mechanizm ten zapewnia regulowanie kursu w zależności od sytuacji gospodarczej kraju oraz uniezależnia go od decyzji politycznych. Wprowadzenie uprawnień i narzędzi interwencji banku centralnego na rynku walutowym ma na celu zabezpieczenie go przed skutkami spekulacji oraz niestabilności.

5. Podsumowanie

Poziom inflacji jest parametrem determinującym warunki funkcjonowania całej gospodarki. Świadczy o jej stabilności, wpływa na możliwość planowania gospodarczego oraz oddziałuje na poziom dochodów społeczeństwa. Głównym czynnikiem determinującym poziom wzrostu cen w gospodarce jest podaż pieniądza. Na jej wielkość wpływ mają zarówno bank centralny, jak też rząd. Decyzje podejmowane w rządzie wielokrotnie mają podłoże polityczne. Ich wpływ na podaż pieniądza jest istotnym czynnikiem skuteczności prowadzonej przez bank centralny polityki pieniężnej. Dlatego też w systemach prawnych znajdują się regulacje wyznaczające możliwość wpływania na podaż pieniądza. Zabezpieczenie gospodarki przed emisją pieniądza bez pokrycia, zaciąganiem kredytów w banku centralnym oraz nadmiernym zadłużaniem się państwa służy trwałej ochronie przed zjawiskami inflacyjnymi. Wysoki stopień niezależności banku centralnego, ale przy pozostawieniu demokratycznej kontroli jego funkcjonowania zwiększa zaufanie do skuteczności prowadzonej przez niego polityki pieniężnej. Kontrola polityki kursowej oraz wpływu aktywów zagranicznych na podaż pieniądza w kraju stanowi ochronę przed wykorzystywaniem sterowania kursem walutowym w celu osiągnięcia krótkookresowych korzyści gospodarczych. W związku z tym do analizy trwałości wyeliminowania niebezpiecznych tendencji inflacyjnych z gospodarki opierają się nie tylko na ocenie trendów w podaży pieniądza, ale również w sposobie prowadzenia polityki gospodarczej rządu oraz w ocenie systemowych zabezpieczeń przed nieracjonalnymi decyzjami opartymi na krótkookresowych korzyściach i politycznych przesłankach. Polityka może bowiem w bardzo prosty sposób zdestabilizować sytuację gospodarczą kraju, a przywrócenie równowagi jest kosztowne i trudne.

Literatura

1. Baka W., *Bankowość centralna. Funkcje, metody, organizacja*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2001.
2. Blinder A., *Bankowość centralna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo CeDe-

- Wu, Warszawa 2001.
3. Bruno M., *Autonomia polityczna banków centralnych*, Fundacja CASE, Warszawa 1995.
 4. Czechowska I.D., *Bank centralny na rynku pieniężnym*, Wydawnictwo Absolwent, Łódź 1998.
 5. Mishkin F.S., *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
 6. Owsiak S., Kosek-Wojnar M., Surówka K., *Równowaga budżetowa. Deficyt budżetowy. Dług publiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
 7. Romer D., *Makroekonomia dla zaawansowanych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
 8. Woś J. (red.), *Integracja europejska*, Wydawnictwo WSB, Poznań 1999.